

20₀₂

Waterkering Kampen Midden

Het water aan de lippen.

49 Moderne waterbeheersing

Het water bood Kampen door de eeuwen heen mogelijkheden én gevaar. Altijd kon het water van twee kanten komen: van zee en van de IJssel. Vóór de aanleg van de Afsluitdijk hadden eb en vloed vrij spel en konden stormen het water hoog opzwepen. Na de inpoldering vormden de dijken van de nieuwe polders in het IJsselmeer een trechter waardoor het water bij een stevige noordwesterstorm tot ver het Ketelmeer en de IJssel opgestuwd werd; meters hoger dan op hetzelfde moment bij Medemblik. Als deze plotselinge stijgingen samenvielen met het jaarlijkse hoogwaterpeil van de IJssel, was het mis.

Balgstuw

In de periode 1980-1990 veranderden de inzichten over veiligheid. De waterkeringen langs de rivieren in Nederland moesten hoger en sterker. Men begon plannen te maken. Er bleek weinig animo voor te bestaan. Dat veranderde in 1995. De rivier stond hoog, het water óp de IJsselkade. De bestaande keringen en dijken bleken uiterst kwetsbaar. Kampen en de pol-

Het eeuwenoude Mastenbroeker Dijkrecht, spreekt al van de voortdurende strijd tegen hoog water.

In stegen en straten kunnen grote schuiven worden opgedraaid door de hoogwaterbrigade. Wie vóór de muur woont kan alleen via een trap de binnenstad bereiken, zoals hier bij de Marktgang. Fotostudio Freddy Schinkel.

der tot aan Elburg ontsnapten ternauwernood aan een overstroming met waterdiepten tot 2 meter. Een nooddijk van waterschap IJsseldelta, aangelegd door het leger, bood bescherming. Langs alle grote rivieren was het risikant. Het Rijk besloot tot het Deltaplan Grote Rivieren. Er moest veel gebeuren in de IJsselregio. In Kampen bestond de geplande waterkering uit de delen Kampen-Kop, Kampen-Midden en Kampen-Staart. Ook de dijken langs het Zwartewater, de Vecht en het Zwarte Meer moesten op de schop. Een

Gevaarlijke situatie op Zuid. Militairen springen bij en leggen een nooddijk aan.
Fotostudio Da Vinci.

De oude stadsmuur fungeert nog vaak, zoals hier, als achtermuur van huizen in de Voorstraat. Daar waar die muur niet stabiel is, zijn reuzengrote stalen steunbalken aangebracht.

combinatie met een balgstuw bij Ramspol bleek de beste oplossing. Het was een project van internationale allure. Maar langs de IJssel betekende die ingreep weer extra risico: bij een gesloten balgstuw stijgt het waterpeil bij Kampen.

Eeuwenoud concept

De verhoging van de dijken Kampen-Kop en Kampen-staart, die in 1997 gereedkwam, bood een gedeeltelijke oplossing. Het knelpunt vormde het 2 kilometer lange sluitstuk langs de binnenstad. Er werden allerlei mogelijke oplossingen aangedragen. Een innovatief idee van de Kampenaar Johann van den Noord voor een beweegbare kering haalde het niet. Uiteindelijk greep men terug op een eeuwenoud concept. In het verleden fungeerde de stadsmuur van Kampen als waterkering. Deze functie was in de loop van de tijd door gedeeltelijke afbraak en aanleg van wegen verloren gegaan. In 1997 werd gekozen voor een waterkering langs het oude tracé van de muur. De aanwonenden waren niet allemaal blij met de gekozen oplossing. Ze kregen wel te maken met de uitvoering van de maatregelen, maar bleven

Bij hun oefeningen toveren de mannen en vrouwen van de hoogwaterbrigade ingenieuze hulpmiddelen te voorschijn uit het wegdek. Links: ter hoogte van de AMRO bank. Rechts: bij het Oorgat.

zelf (deels) buiten de kering. In zes gevallen liep de waterkering dwars door de huizen heen, met waterkerende deuren tussen de kamers. Het inspireerde schrijver Jacob Vis tot zijn thriller *De Muur*.

Behoud historisch stadsbeeld

Waterschap Groot Salland en de aannemers gingen aan de slag en de kering was medio 2002 gereed. Het bleek niet eenvoudig. De eerste aanbestedingsprocedure werd een casus in de bouwfraude-affaire. Specifieke omstandigheden vroegen om oplossingen op maat: waterkerende ramen en deuren, kwelschermen, hefschuifkeringen en klepkeringen. En dat in een kwetsbare historische omgeving. Gemeente en waterschap grepen de aanleg van de waterkering aan om andere verbeteringen te realiseren: herstel van de Oude Buitenhaven, herinrichting van het Van Heutszplein en de IJsselkade, en sanering van verontreinigde bodem. Voor de bescherming tegen het water en het behoud van het historisch stadsbeeld kregen Kampen en Groot Salland, bewoners en beheerders in 2009 samen de Free Prakprijs toegekend.

Om het verkeer niet onnodig te hinderen, oefent de hoogwaterbrigade vaak 's avonds laat. Spectaculair zijn de grote kleppen bij de Stadsbrug. Voor bewoners van de kade zijn de vloedplanken van belang. Die zijn veel efficiënter dan zandzakken en zo houden ook zij nog lang droge voeten.

Hoogwaterbrigade

De werking van de waterkering Kampen-Midden is een verhaal apart. De Hoogwaterbrigade, ruim 200 vrijwilligers, moet er staan als de nood aan de man komt. De kering wordt niet vaak volledig gesloten, maar als het nodig is moet het snel en feilloos: 84 openingen dichtzetten en 220 waterkerende middelen aanbrengen. Hoge rivierstanden zijn dagen van tevoren te voorspellen, maar een storm kan de waterstand bij Kampen in een paar uur gevaarlijk hoog doen oplopen. Dat noopt tot voortdurende waakzaamheid.

Ruimte voor de rivier

Is Kampen hiermee veilig? De Deltacommissie (Veerman) stelde in 2008 dat de zeespiegelrijzing en zoetwaterproblemen een hoger peil op het IJsselmeer noodzakelijk maken. Verandering van de waterverdeling over de grote rivieren zal meer water door de IJssel doen stromen. Opnieuw dreigen van beide kanten risico's voor Kampen. Wat zijn de gevolgen voor de dijken, de kering Kampen-Midden, Ramspol en de buitenpolders? Het project 'Ruimte voor de Rivier' moet soelaas bieden. Bij Kampen wordt een bypass gepland om

vooral Zwolle te ontzien bij hoogwater. De dijkkring om Kampen wordt kleiner. Dat biedt veel stof voor discussie. Welke maatregelen zijn de beste? Wordt de veiligheid van Kampen gegarandeerd? Er zal opnieuw veel water door de IJssel stromen voordat de nieuwe plannen gerealiseerd zijn.

Henk Schuurman

Bronnen

Beleidsanalyse/milieu-effectrapport Ramspol ten behoeve van de beveiliging van West Overijssel, met 3 deelnota's (1988).

Brieven van de Minister van Verkeer en Waterstaat aan de Tweede Kamer (16-5-86, 2-11-89 en 25-4-1991).

Deltawet Grote Rivieren (1995).

Heezik, A.A.S. van, *Strijd om de rivieren*. Proefschrift TU Delft (2008).

zie: www.beleidsresearch.nl/downloads/diss_Strijdomderivieren.pdf

Milieu-effectrapport Ruimte voor de Rivier (2005). zie:

www.ruimtevoorderivier.nl/Hoofdsite/menu/Meer%20info/Publicaties/Milieu-effectrapport

Ministerie van Verkeer en Waterstaat, *Toetsing uitgangspunten rivierdijkversterkingen, deelrapport 1: Veiligheid tegen overstromingen en Eindrapport* (1993).

Idem, *Hydraulische Randvoorwaarden 2001 voor het toetsen van primaire keringen* (2002).

Rijkswaterstaat, *Projectnota/MER keersluis Ramspol* (1995).

Idem, *Projectnota/MER Waterkering Kampen* (1998).